TISH KARIESINI PROFILAKTIKA QILISHDA ZAMONAVIY REMINERALIZATSIYALOVCHI VOSITALARNING KLINIK SAMARADORLIGI

G'aybullayeva Moxinur
CAMU ordinatori
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.22943471

KIRISH

Tish kariesi dunyo aholisining eng keng tarqalgan stomatologik kasalliklaridan biri bo'lib qolmoqda va u nafaqat tish to'qimalarining anatomik butunligini buzadi, balki pulpit, periodontit kabi asoratlarga, shuningdek, chaynash funksiyasining pasayishiga olib keladi. Jahon Sog'liqni Saqlash Tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, doimiy tishlarda karies dunyo bo'yicha eng ko'p uchraydigan nosog'lom holatlardan biri hisoblanadi, bu esa uning tibbiy-ijtimoiy ahamiyatini yanada oshiradi. O'zbekistonda olib borilgan epidemiologik tekshiruvlar ham turli yosh guruhlarida karies tarqalganligi va intensivligi yuqori darajada ekanligini ko'rsatmoqda, ayniqsa bolalar va o'smirlar orasida bu ko'rsatkich alohida e'tiborni talab qiladi.

Kariesning boshlang'ich bosqichi — dog' bosqichi (macula cariosa) — tish emalining demineralizatsiyasi bilan tavsiflanadi va bu jarayon hali qaytar (reversibil) xususiyatga ega. Aynan shu bosqichda o'z vaqtida qo'llanilgan remineralizatsiyalovchi terapiya emal to'qimasining tabiiy tuzilishini tiklash, uni kislotali muhitga chidamliligini oshirish va patologik jarayonning to'xtashiga erishish imkonini beradi. Zamonaviy stomatologiyada bunday maqsadlarda ftorli preparatlar bilan bir qatorda kaltsiy-fosfat kompleksiga asoslangan innovatsion vositalar — xususan, CPP-ACP (kazein fosfopeptid — amorf kaltsiy fosfat) tarkibli kremlar va biofaol shisha (bioactive glass) asosidagi preparatlar keng qo'llanilmoqda.

Ushbu tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, an'anaviy ftorli preparatlar bilan zamonaviy kaltsiy-fosfat asosidagi vositalarning qiyosiy klinik samaradorligi bo'yicha mahalliy amaliyotda yetarlicha ma'lumotlar to'planmagan, bu esa amaliy stomatologlar uchun aniq tavsiyalar ishlab chiqishni qiyinlashtiradi.

Tadqiqot maqsadi: boshlang'ich karies (dog' bosqichi) bilan murojaat qilgan bemorlarda ftorli lak va CPP-ACP tarkibli remineralizatsiyalovchi vositalarning klinik samaradorligini qiyosiy o'rganish va amaliyotga tavsiyalar ishlab chiqish.

Vazifalar:

1. Boshlang'ich karies bilan og'rigan bemorlarni klinik va instrumental usullar bilan tekshirish;
2. Ikki xil remineralizatsiyalovchi terapiya sxemasini qo'llash va ularning ta'sirini dinamikada kuzatish;
3. Emal rezistentligi va demineralizatsiya o'chog'ining holatini miqdoriy baholash;
4. Olingan natijalarni qiyosiy tahlil qilish va statistik ishonchliligini aniqlash.

MATERIALLAR VA METODLAR

Tadqiqot terapevtik stomatologiya kafedrasi klinik bazasida olib borildi. Tadqiqotga yoshi 18 dan 35 gacha bo'lgan, boshlang'ich karies (dog' bosqichi) tashxisi qo'yilgan bemorlar jalb qilindi. Tanlov mezonlari sifatida quyidagilar belgilandi: og'iz bo'shlig'ida og'ir somatik patologiyalarning yo'qligi, ortodontik konstruktsiyalarning yo'qligi, so'nggi olti oy davomida professional gigiyena va remineralizatsiya kurslarini o'tamaganlik.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Bemorlar tasodifiy tanlov (randomizatsiya) asosida ikki guruhga ajratildi:

• I guruh (asosiy guruh) — CPP-ACP tarkibli remineralizatsiyalovchi krem qo'llanilgan bemorlar; preparat kuniga ikki marta, ovqatlanishdan keyin tish yuzasiga qo'llanildi, kurs davomiyligi 4 hafta;

• II guruh (nazorat guruhi) — an'anaviy usulda ftorli lak qo'llanilgan bemorlar; preparat professional gigiyena xonasida haftada bir marta, jami 4 marta qo'llanildi.

Tekshiruv usullari sifatida quyidagilar qo'llanildi:

1. Klinik ko'rik — vizual va zond yordamida tish yuzasining holatini baholash;

2. Emal rezistentligining tez testi (TER-test) — emalning kislotaga chidamliligini miqdoriy baholash uchun; test natijasi foizlarda ifodalanadi, past ko'rsatkich emal rezistentligi yuqori ekanligini bildiradi;

3. Demineralizatsiya o'chog'ining vizual-rang ko'rsatkichi — 2% metilen ko'k eritmasi bilan bo'yash usuli orqali o'choqning rang intensivligini 0 dan 100% gacha bo'lgan shkalada baholash;

4. Elektr o'tkazuvchanlikni o'lchash — emal to'qimasining mineral zichligini bilvosita baholovchi qo'shimcha usul sifatida qo'llanildi.

Barcha ko'rsatkichlar terapiya boshlanishidan oldin, 2 hafta va 4 hafta o'tgach qayta o'lchandi. Olingan ma'lumotlar Styudent t-testi yordamida statistik ishlov berildi, ishonchlilik darajasi $p<0,05$ deb qabul qilindi.

NATIJALAR

Tadqiqot boshida ikkala guruhda ham TER-test ko'rsatkichlari va demineralizatsiya o'chog'ining bo'yalish darajasi statistik jihatdan ishonchli farq qilmadi ($p>0,05$), bu esa guruhlarning boshlang'ich holati bir xil ekanligini tasdiqladi.

Terapiyaning 2-haftasida I guruhda TER-test ko'rsatkichining pasayishi II guruhga nisbatan sezilarli darajada tezroq kuzatildi. 4-hafta yakunida I guruhda emal rezistentligi ko'rsatkichi boshlang'ich darajaga nisbatan sezilarli darajada yaxshilandi, II guruhda ham ijobiy dinamika kuzatildi, biroq uning darajasi I guruhnikidan pastroq bo'ldi.

Demineralizatsiya o'chog'ining metilen ko'k bilan bo'yalish intensivligi bo'yicha ham shunga o'xshash tendensiya qayd etildi: I guruhda o'choqning rangi sezilarli darajada xiralashdi, bu emal tuzilishining qayta minerallashganidan dalolat beradi. II guruhda ham ijobiy o'zgarish bo'ldi, ammo dinamika sur'ati I guruhga qaraganda pastroq edi.

Bemorlarning subyektiv shikoyatlari (issiq-sovuqqa sezuvchanlik) tahlili shuni ko'rsatdiki, I guruhda sezuvchanlik shikoyatlari terapiya yakuniga kelib deyarli barcha bemorlarda yo'qoldi, II guruhda esa bir qism bemorlarda sezuvchanlik saqlanib qoldi, garchi uning intensivligi pasaygan bo'lsa-da.

Umumiy klinik samaradorlik ko'rsatkichlari bo'yicha I guruhda ijobiy natija II guruhga nisbatan yuqoriroq foizni tashkil etdi. Olingan farqlar statistik jihatdan ishonchli ($p<0,05$) bo'ldi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar CPP-ACP tarkibli preparatlarning yuqori remineralizatsiyalovchi salohiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi. Bunga sabab, kazein fosfopeptid molekulasi amorf kaltsiy fosfatni barqaror holatda emal yuzasiga va so'lak tarkibiga yetkazib berish, shu bilan birga kaltsiy va fosfat ionlarining bioyetarliligini oshirish xususiyatiga ega ekanligidir. Bu mexanizm ftorli preparatlarning asosiy ta'sir yo'li — ftorapatit qatlamining hosil bo'lishi — bilan bir qatorda, biroq qo'shimcha ravishda mineral zaxirani to'ldirish orqali amalga oshadi, bu esa kombinatsiyalangan ta'sirning nisbatan yuqori samaradorligini tushuntiradi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Shu bilan birga, ftorli lak ham o'zining an'anaviy, keng qo'llaniladigan va iqtisodiy jihatdan qulay vosita sifatidagi ahamiyatini yo'qotmaydi — u alohida qo'llanilganda ham ishonchli klinik natija beradi, ammo remineralizatsiya sur'ati va bemor sezuvchanligini bartaraf etish tezligi bo'yicha CPP-ACP preparatlaridan orqada qoladi.

Amaliy nuqtai nazardan, olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich karies bilan murojaat qilgan bemorlarda, ayniqsa tish sezuvchanligi shikoyati mavjud holatlarda, CPP-ACP tarkibli vositalarni birinchi tanlov preparati sifatida tavsiya etish maqsadga muvofiqdir. Ftorli lak esa profilaktik dasturlarda, ayniqsa ommaviy profilaktika sharoitida, o'zining qulayligi va arzonligi tufayli o'z o'rnini saqlab qoladi.

Tadqiqotning cheklovlari sifatida kuzatuv muddatining nisbatan qisqaligi (4 hafta) va bemorlar sonining cheklanganligini ko'rsatish mumkin, bu esa uzoq muddatli natijalarni baholash uchun kengroq ko'lamli va uzoqroq muddatli tadqiqotlar o'tkazish zaruratini ko'rsatadi.

XULOSA

1. Boshlang'ich karies bilan murojaat qilgan bemorlarda CPP-ACP tarkibli remineralizatsiyalovchi krem ftorli lakka nisbatan yuqoriroq klinik samaradorlik ko'rsatdi.

2. Ikkala vosita ham emal rezistentligini oshirishda ijobiy dinamika berdi, biroq CPP-ACP guruhida bu jarayon tezroq va barqarorroq kechdi.

3. CPP-ACP preparatlarini boshlang'ich karies profilaktikasi va davolashda, xususan tish sezuvchanligi mavjud bo'lgan holatlarda, birinchi tanlov vositasi sifatida amaliyotga joriy etish tavsiya etiladi.

ADABIYOTLAR

1. Borovskiy Ye.V., Leontyev V.K. Stomatologiya biologiyasi. — Moskva: Meditsina.
2. Lukinix L.M. Tish kariesi: klinika, davolash, profilaktika. — Nijniy Novgorod.
3. Jahon Sog'liqni Saqlash Tashkilotining og'iz bo'shlig'i salomatligi bo'yicha hisobotlari.
4. Xamidov B.X. va boshq. Terapevtik stomatologiya darsligi. — Toshkent.
5. Reynolds E.C. Remineralization of enamel subsurface lesions by casein phosphopeptide-stabilized calcium phosphate solutions. — J Dent Res.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.